

Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának
kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása
a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával”

Vizuális Kultúra és Irodalomelmélet Tanszéki TDK Műhelyelőadások

2012.05.16-2012.05.18

Előadás címe: Korszakolás (és irodalmi közvetítő rendszerek)

Előadó: Molnár Gábor Tamás

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012
projekt

Korszakolás (és irodalmi közvetítőrendszerek)

Bevezető kérdések:

- Milyen következményei lehetnek az irodalom történeti tanulmányozásának?
- Miért kell időről időre újraírni az irodalom történetét?
- Milyen szempontok alapján tagolható az irodalom története?
- Milyen szerepet játszik a korszakolás?
- Hogyan jelölhető ki korszakfordulók, korszakhatárok?

Történetiség történetiség(én)e(k történetisége)

A történelem mint olyan (*die Geschichte schlechthin*) – 18. század vége

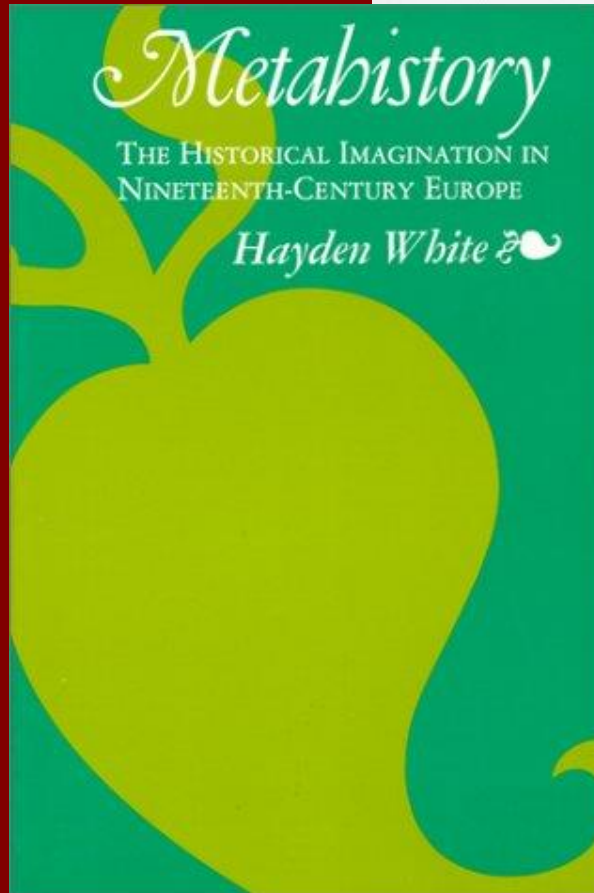
Az irodalom modern fogalma (= *imaginatív írás a három műnemben*) ugyancsak

Maga a történelem (mint ahogy az irodalom története) is történeti jelenség

20. század 60-as éveitől központi témája a humán tudományoknak

MICHEL FOUCAULT

les mots
et les choses

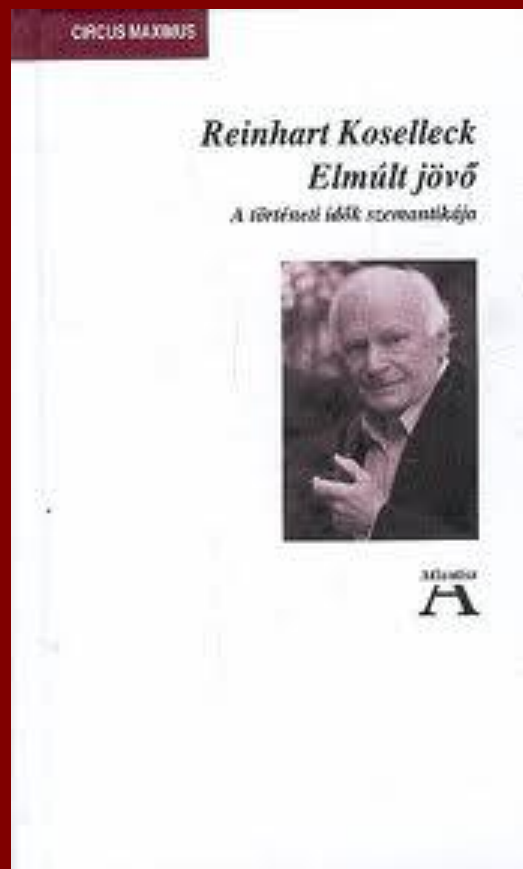
tel gallimard

Hans Blumenberg
Die Legitimität
der Neuzeit

Erneuerte Ausgabe
suhrkamp taschenbuch
wissenschaft

Reinhart
Koselleck
Vergangene
Zukunft

Zur Semantik
geschichtlicher Zeiten
suhrkamp taschenbuch
wissenschaft

Michel Foucault: A szavak és a dolgok (1966/magy 2000)

Reneszánsz (-1600k.)	Klasszikus (-1800k.)	Modern (-jelen?)
Hasonlóság:	Reprezentáció: - Általános nyelvtan- Élőlények klasszifikációja- Gazdaság csereelmélete	Történetiség: - Filológia, nyelvtörténet- Evolúció elmélete- Politikai gazdaságtan

Mi következik Foucault sémájából az *irodalom* történetére nézve?

1, 19. századi (pozitivista, a dolgok kifejlését vizsgáló) irodalomtörténet is beleillik a dolgok történeti vizsgálatának rendszerébe

2, F. szerint az irodalom megjelenése kompenzáció a nyelv tárgyá válásáért: „Az irodalom nem egyéb a filológia megkérdőjelezésénél (bár ennek egyébként ikeralakzata” (*A szavak és a dolgok* 338).

>> Az irodalom filológiai, történeti vizsgálata meghamisításként is felfogható.

Reinhard Koselleck:

A 'történelem' sajátos jelentése:

egyszersmind a róla való tudást is jelöli

„[A]z újkori tapasztalatokat az egyszerre
önmaga objektumaként és
szubjektumaként értett, önmagában vett
történelem felfedezése nyitotta meg.”

(Elmúlt jövő 148)

Ismeretelmélet kérdése: ha a tudás egyenlő
önmaga tárgyával, hogyan ellenőrizhető?

Még mindig Koselleck:

kronológia (természet) vs. időstruktúrák
(történelem)

„[A] természeti kronológia önmagában vak a történelmi jelentésre[, ezért] kidolgozásához a történetek >strukturálására< van szükség” (165)

Legfontosabb: ha a kronológia vak a jelentésekre, akkor a történelem mindig visszamenőleg értelmezendő

Miért nem vezet az utólagos értelmezés törvényszerűen tetszőlegességhez?

Koselleck példája: az időstruktúrák előzetesen adottak számunkra (150)

1, események visszafordíthatatlansága

2, események ismételhetősége

3, a nem-egyidejűség egyidejűsége (*die Gleichzeitigkeit des Ungleichzeitigen*): történelem általános fogalma, prognosztikusság

Három feltétel együttállása: haladás, hanyatlás, gyorsulás stb. – **egyetemes** történelem!

Az irodalom történetére mennyiben alkalmazhatók?

Kétely: Akadémiai irodalomtörténet (neospenót) késlekedése, *A magyar irodalom története*

Esztétikai és történeti szempontok feszültsége (van-e haladás, gyorsulás stb.)

Koselleck maga is: „A magam részéről nem erőltetném túl esemény és műalkotás analógiáját, bármennyire is átfogja mindkettőt egy közös hermeneutikai keret.” (171, 9. jegyzet)

Korszakhatárok és irodalmiság

Korábbi korszakhatárok: heteronómia

Régi magyar 1: -1600

Régi magyar 2: 1600-1772

Felvilágosodás: 1772-1825

Reformkor: 1825-1849

A 19. sz. második fele 1849-1908 („a korszak, amelynek nincs neve”)

Nyugat nemzedékei (1,2,3, Újhold) – nincsenek egyértelmű határok

1968 utáni irodalom (kortárs)

Korszak és esemény

Előző tábla: köthető-e egy korszakforduló valamely eseményhez?

Blumenberg etimológiai elemzése az *epoché* görög fogalmáról (lat. *periódus*)

> Steinwachs három korszakfogalma

1, **kronologikus** (fordulópont)

2, **strukturális** (időszak, *Zeitraum*, intervallum – hosszútávú)

3, **peripetikus** – közvetít az előző kettő között (paradigmaváltás, korszakküszöb)

Paradigmaváltás: Thomas Kuhn

tudományos forradalom <
normál tudomány maga
termeli ki azokat az
anomáliákat, amelyek
végül a leváltásához
vezetnek

Hans Blumenberg hasonló
következtetései:
(tudomány- és
eszmetörténet; késő
középkor: Cusanus vs.
Nolanus)

- 1, A késő középkor rendszeréből visszamenőleg kibonthatók az újkori törés egyes előzményei.
- 2, Az ókor-középkor és a középkor-újkor váltás összehasonlíthatatlan: realizmus-nominalizmus problémája is (középkor utólag fogalmazta meg magát mint fordulatot, újkor eleve bejelentéssel kezd)
- 3, Leghíresebb tétel: „A korszakváltásoknak nincsenek tanúi. A korszakfordulat észrevehetetlen *limes*, amely nem kötődik egy jelentős dátumhoz vagy eseményhez.” (313)